

Denis Poniž

Poezija v reviji *Perspektive*: perspektivovska poezija?

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

POEZIJA V REVJI *PERSPEKTIVE*: PERSPEKTIVOVSKA POEZIJA?

Denis Poniž

Ljubljana

denis.poniz@guest.arnes.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.259-265

Revija *Perspektive* (1960–1964) je tako s svojo družbenokritično publicistiko kot tudi z literaturo odločilno zaznamovala kulturno dogajanje v prvi polovici šestdesetih let. Vloga *Perspektiv* v kritiki enopartijskega režima je dobro osvetljena, medtem ko je objavljena književnost, razen dramatike, raziskana samo fragmentarno in v okviru opusov posameznih avtorjev. Študija podaja nekaj ugotovitev v zvezi s poezijo in analizira njeno »perspektivovsko« razsežnost.

Perspektive, poezija, Dane Zajc, Venó Taufer, Gregor Strniša, Vital Klabus, Taras Kermauner, Janko Kos

The culture in the first half of the 1960s was decisively marked by the magazine *Perspektive* (Perspectives, 1960-1964), especially by its socially critical essays, as well as the literature it published. The role of *Perspektive* and its critique of the one-party regime has been well represented and researched, while published literary works, apart from drama, have been explored in only a fragmentary way and within the oeuvres of individual authors. The paper will introduce some mayor findings regarding published poetry and analyse its dimension and concepts of the »*Perspectives* cultural circle«.

Perspektive (Perspectives), poetry, Dane Zajc, Venó Taufer, Gregor Strniša, Vital Klabus, Taras Kermauner, Janko Kos

Revija *Perspektive* je v povezavi z *Odrom 57*¹ brez dvoma najpomembnejši kulturno-literarni projekt druge polovice prejšnjega stoletja. Njena nasilna ukinitév, kot tudi ukinitév *Odra 57*, je v času po osamosvojitvi doživela vrsto znanstvenih odmevov, ki so z različnih zornih kotov in z različnimi pristopi osvetlili nastanek revije, njeno idejno-estetsko oblikovanje pod budnim očesom ideološkega enoumja, njeno razmerje do socialno-kritičnih in ideološko-političnih vprašanj (Repe 1990; Kreft 1998) v tedanji družbi, a tudi vprašanja o usodi literature, objavljene v posameznih številkah štirih letnikov (Inkret 1990: 3–47). Najverjetnejša vzroka za nastanek nove revije sta bila želja partije, da se v kulturni javnosti pokaže kot »liberalna«, obenem pa bi bili vsi oporečniki tako zbrani na enem mestu. Eden od najpomembnejših sodelavcev revije, Taras Kermauner, je v začetku devetdesetih po precejšnjih zapletih dosegel, da je tedanja Raziskovalna skupnost pričela financirati projekt z delovnim

1 V zborniku *Oder 57, pričevanja* je Taras Kermauner (1988: 77) zapisal: »Tako pa je bil [Oder 57] zadušen, ker je bila likvidirana njegova oporna točka, revija *Perspektive*.«

naslovom Slovensko perspektivovstvo kot kulturno dejanje in intelektualno gibanje, pri katerem je sodelovala vrsta raziskovalcev z različnih področij.

Če so danes politični, idejni in ideološki, sociološki in splošno zgodovinski razlogi za ustanovitev in ukinitve revije že ustrezno osvetljeni, pa ostaja raziskovanje pomena »perspektivovske literature«, torej poezije, proze, esejistike in dramatike, objavljene v reviji, bolj ali manj fragmentarno. Še najbolj celovito je osvetljena perspektivovska dramatika, medtem ko ostajajo proza, poezija in esejistika literarnovedno neobdelani. Če smo natančni, podrobno so obdelana samo nekatera izpostavljena poglavja, kot je ključni sprožilni element za ukinitve revije, Rožančeva drama *Topla greda*, poleg Pučnikove publicistike in poskusa objave Šalamunove pesmi *Duma 64*. Ker pa je arhivsko gradivo, ki bi razjasnilo to vprašanje, uničeno, lahko samo ugibamo, kaj je bil resnični povod za ukinitve.

Avtor pričujočega referata je obdelal perspektivovsko dramatiko in v prvem, objavljenem delu svoje raziskave (Poniž 1996: 211–237) predvsem ugotavljal, kaj družji in kaj ločuje posamezne dramatike, drugi del raziskave pa je ostal v zasnovi, saj je Taras Kermauner kot nosilec raziskave odstopil s tega mesta, s tem pa se je tudi ustavila sama raziskava. V pojasnilu odstopa je Kermauner (1996: 252) na koncu pozval vse sodelujoče, naj vseeno nadaljujejo s svojim delom. To skušam s prispevkom o perspektivovski poeziji tudi uresničiti, ne nazadnje v spomin na eno najbolj markantnih, čeprav tudi kontroverznih in notranje protislovnih osebnosti slovenske novejšje literature. Govor je o literarnovednem raziskovalcu, čigar opus je tako obsežen in raznovrsten, da bo slovensko literarno vedo, pa še kakšno sorodno, zaposloval naslednjih sto let, če bo seveda bodoče rodove zanimalo, kako so se oblikovali ne le temelji moderne slovenske književnosti, ampak tudi samega naroda. Seveda so zaradi omejenega prostora moje ugotovitve o »perspektivovski« poeziji brez podrobnih utemeljitev in analiz posameznih pesmi oz. ciklov; to bom storil v razširjeni študiji, ki je že v delu.²

Ni treba posebej poudarjati, da je vse od romantike naprej slovenska poezija uresničevala dve veliki vlogi: na eni strani je predstavljala enega najpomembnejših elementov nacionalnega zavedanja, izrekala je zahteve, ki so Slovence pričele oblikovati v zgodovinski subjekt³ in so v začetku devetdesetih doživele svojo veliko uresničitve v samostojni državi. Na drugi strani je poezija, da bi bila poezija in ne samo glasnik narodotvornih programov in idej, morala uresničevati tudi estetske naloge, morala je reflektirati lasten položaj najvišje in najbolj zapletene uporabe jezika, kar je bil drugi temeljni gradnik za uresničitve narodnih teženj po samostojnosti, neodvisnosti in ne nazadnje enakopravni vključitvi med druge evropske narode. O preobrazbi slovenskega naroda iz nezgodovinskega v zgodovinskega in ključni

2 Že na tem mestu pa lahko dodamo osnovno ugotovitev, ki se glasi: v štirih letnikih *Perspektiv* so vodilni pesniki s svojimi pesmimi uveljavili nova tehnopoetična pravila, ki so jih v svojem kasnejšem pesniškem razvoju samo še dopolnjevali, predvsem v samostojnih pesniških zbirkah.

3 Pirjevec (1976: 106–107) ugotavlja: »Dogajanje naroda je dogajanje samoodločbe in nepretregano razpolaganje s samim seboj: narod je samemu sebi nenehoma na razpolago in je na razpolago samo samemu sebi in nikomur drugemu.«

vlogi poezije v tem procesu je temeljno študijo napisal Dušan Pirjevec (1978: 9–19); posebej pomembne so ugotovitve o obratu od narodotvorne poezije, ki ga je sprožil pojav pesniških neoavantgard, katerih začetek lahko vidimo v poeziji v *Perspektivah*, posebej v Šalamunovih pesmih (prav tam).

Vprašanje, ki se nam zastavlja samo od sebe, ne da bi pri tem zašli v razmišljanje o podrobnostih posameznih dob, ustvarjalcev, literarnih smeri in šol, se glasi: ali je generacija, ki je oblikovala podobo *Perspektiv*, tudi uresničevala omenjena cilja slovenske poezije. Glede na usmerjenost književnikov *Perspektiv* se zdi logično, da je prvega, torej narodotvornost, postavila v ozadje in v ospredje postavila estetsko funkcijo poezije. S tem je poudarjala neodvisnost književnosti od drugotnih nalog, kakršne je slovenska poezija (in vsa književnost) izpolnjevala vse do pojava zgodovinskih avantgard. To se je dogajalo tudi kasneje, še posebej v času druge svetovne vojne in takoj po njej, ko je pretežni del literarne ustvarjalnosti znova postal prostor uresničevanja narodotvornih in hkrati tudi ideoloških ciljev. Zato se je vprašanje o estetskih razsežnostih, kvalitetah in učinkih poezije skorajda izgubilo v parolah o razredni naravi literature in njeni vlogi v revolucionarnem razrednem boju (Gabrič 1991, 1995). Aleš Gabrič, ki je tudi sodeloval pri raziskavi o *Perspektivah*, v svojem prispevku (Gabrič 1994: 1080–1083) podrobno in nazorno opisuje, kako so mladi ustvarjalci, nekateri od njih so sicer že sodelovali v dogajanju, ki je zaznamovalo čas druge svetovne vojne, večina pa jih je pričela pisati in objavljati po vojni, od *Mladinske revije* preko *Besede* do *Revije 57*, zahtevali ustvarjalno svobodo brez ideoloških plašnic in nadzora. Zdi se, da je ta skupina svoje ideje prvič res celovito realizirala v kratkem obdobju izhajanja *Perspektiv*.

Kako se je poezija, objavljena na straneh *Perspektiv*, lotevala te naloge, kako uspešna je bila pri tem, kakšni so bili izzivi, ki so ustvarjali konkurenčne in tudi nasprotujoče si rešitve? Je ta poezija estetsko zelo različnih pesnikov in pesnic imela dovolj stičišč, da smemo govoriti o »perspektivovski poeziji« podobno, kot je danes že uveljavljen pojem »perspektivovske dramatike«? Ob tem je treba tudi odgovoriti na vprašanje, kateri pesniki in pesnice so se s svojo poezijo najbolj približali temu pojmu. Sprašujemo se torej, ali je pesnike in pesnice, ne glede na oblikovanje njihovih avtopoetik, družilo nekaj značilnosti, ki so zaznamovale njihovo poezijo in jo v idejnem in estetskem pogledu ločile od starejših pesnikov. Opazne so tudi razlike s poetikami pesnikov iz iste generacije, ki pa so sledili zgledom, oblikovanim tako v času po drugi svetovni vojni, kot tudi nekaterim poetikam, uveljavljenim v zadnjem desetletju pred drugo svetovno vojno.

O teh poetoloških vprašanjih so se pričeli spraševati že kritiki in literarni zgodovinarji, ki so bili sodelavci in uredniki *Perspektiv*, predvsem Taras Kermauner, Janko Kos in Vital Klabus, ki so samo razširjali in poglobljali svoja spoznanja, oblikovana že v času *Besede* in *Revije 57*. V *Perspektivah* so svoje poglede lahko oblikovali ne le zato, ker so vodili uredniško politiko, ampak tudi zato, ker so svoje zaključke utemeljevali na novih literarnovednih spoznanjih, ki so upoštevala spoznanja zahodnoevropskih

avtorjev, obenem pa so skušali na novo razumeti sodobno slovensko poezijo, od moderne naprej.⁴

Še eno vprašanje se zastavlja kar samo od sebe: v kolikšni meri je perspektivovska poezija vplivala na nastanek pesniških neoavantgard, ki so dale pečat drugi polovici šestdesetih let, ne samo zato, ker so bili nekateri pesniki in pesnice, ki so oblikovali jedro perspektivovske poezije, bolj ali manj dosledni predstavniki teh avantgard, ampak ker je sam duh, ki je oblikoval »perspektivovsko« zavest ne samo v poeziji, v neoavantgardah zaživel na nov in izviren način.

Zato je vprašanje o funkciji poezije, objavljene v štirih letnikih *Perspektiv*, mogoče razdeliti na dva dela: najprej se je treba vprašati, kakšen je bil status objavljene poezije glede na narodotvorno funkcijo, ki jo je imela slovenska poezija od Prešerna in romantike naprej in ki jo je, z določenimi primesmi razredno-revolucionarnega, pospešila druga svetovna vojna s partizanskim gibanjem. Ta funkcija se je pri nekaterih pesnikih ponovila v prvem desetletju po vojni, vse do pojava intimizma oz. sentimentalnega humanizma. Drugi del vprašanja pa se dotika same revijalne oz. uredniške politike, torej odnosa urednikov do pesnikov, ki so pričeli z ustvarjanjem in objavljanjem od konca petdesetih let naprej. Pri tem mislimo tako na uredniško⁵ politiko kot tudi na položaj poezije glede na druge vsebine revije.

- 4 Taras Kermauner, Svet krvnikov in žrtev; Janko Kos, Družbeno-ideološka struktura in progresivnost današnje književnosti; Janko Kos, Sodobna slovenska lirika; Vital Klabus, Slovenska književnost 1961; Vital Klabus, Poezija Gregorja Strniše (zadnji del ni izšel zaradi ukinitve revije). Dodati je treba še tri avtorske refleksije pesnikov Braca Rotarja, Tomaža Šalamuna in Francija Zagoričnika (IV/36–37) ter vrsto opomb v kritikah in drugih spisih Andreja Inkreta, Vitala Klabusa, Tarasa Kermaunerja in Janka Kosa.
- 5 *Perspektive* so bile revija za »kulturna in družbena vprašanja«; literatura v podnaslovu revije torej ni bila posebej izpostavljena. Če prelistamo vse štiri letnike, bomo ugotovili, da je bila izvorna literatura v manjšini, prevladovala so druge teme, recimo vprašanja o filmu (slovenskem, jugoslovanskem in tujem), glasbi, urbanizmu in arhitekturi, v vsaki številki je bil objavljen esej o nekem slikarju ali kiparju (te eseje in prikaze, pospremljene z več reprodukcijami umetnikovih del, so pisali ne le umetnostni zgodovinarji, ampak tudi literati, sociologi in filozofi). Poleg socioloških in filozofskih člankov in razprav pa so *Perspektive* objavile veliko člankov, ki bi sodili v strokovno sociološko ali filozofsko revijo, kar *Perspektive* niso bile. Samo dotaknemo se lahko prevodne poezije, kjer so bili predstavljeni tudi manj znani in »problematični« pesniki (Gottfried Benn, Ezra Pound) ter nekaj načelnih spisov o literaturi in poeziji tujih avtorjev (Jean Bloch, Martin Heidegger, Antun Šoljan, Thomas S. Eliot). V zadnjih dveh letnikih so objavili tudi veliko (polemičnih) pisem bralcev, tudi taka, ki so jih drugi časniki ali revije zavrnili. Značilno je, da so se uredniki odločili, da pri urejanju posameznih števk ne bodo sledili »klasičnemu« vrstnemu redu, ki ga poznajo kulturne in literarne revije: najprej poezija, nato proza/dramatika, v nadaljevanju publicistika, študije, razprave in polemike, na koncu *miscellanea*. Tako je v prvem letniku literatura na prvem mestu sedemkrat (v prvi številki Strnišev cikel *Gotska okna*, v drugi nadaljevanje Smoletove *Antigone* in v tretji začetek romana Lojzeta Kovačiča *Deček in smrt*), članki ali razprave pa trikrat; v drugem letniku je literatura na prvem mestu štirikrat, publicistika šestkrat; v tretjem letniku je literatura na prvem mestu sedemkrat, če seveda štejemo naročene spominske zapise iz vojnega časa (Josip Vidmar v številki 23–24, Edvard Kocbek v številki 25, Vladimir Kralj v 26, Matevž Hace v 27 in Vlado Habjan v 28–29) za literarne prispevke, publicistika enkrat; le v zadnjem, nedokončanem letniku je literatura v vseh številkah na prvem mestu. Opazimo lahko tudi, da je poezija večkrat stisnjena med publicistične in strokovne članke ali razprave; domnevamo lahko, da so tako izrabljali prazen prostor, ki je ostal na koncu članka, če le-ta ni zapolnil strani do dna. Značilno je tudi, da so cikel Kocbekovih *Pesmi o smrti*, ki je po dolgoletnem prisilnem molku predstavljal Kocbekovo »vrnitev« med pesnike,

Na prvi del vprašanja je mogoče odgovoriti upoštevaje že omenjeno razpravo Dušana Pirjevca, ki je že po ukinitvi *Perspektiv* konec šestdesetih let, a tudi ob nekaterih neoavangardnih pojavih, ki so bili objavljeni na straneh *Problemov*, študentske *Tribune* in v nekaterih drugih neodvisnih publikacijah, kakršne je ustvarila skupina OHO, poskušal razumeti in pojasniti obrat od narodotvorne poezije v poezijo artistske imanence.

Izjemno natančna, podrobna in v vseh pogledih relevantna je študija Marjana Dolgana Tri Šalamunove parodične satire in njihov kontekst, v kateri analitično predstavi dejstva, povezana tako z obratom od narodotvorne poezije, ki ga v svoji poeziji uresniči vodilna pesniška trojica *Perspektiv*, Taufer, Zajc in Strniša, ob asistenci še nekaterih pesnikov (Nika Grafenauerja, Jožeta Snoja, Saše Vegri, Svetlane Makarovič, Marta Ogna, Braca Rotarja, Francija Zagoričnika, Iztoka Geistra Plamna), v radikalizirani obliki, ki je eden od povodov za ukinitvev revije, pa ta proces sklene Tomaž Šalamun s prvo objavo štirih pesmi v prvi številki zadnjega (nedokončanega) letnika 1963/64. Dolgan (2004: 30) razgrne uredniško politiko pri objavljanju izvirne poezije:

Ker so si *Perspektive* od začetka svojega izhajanja prizadevale za visoko raven prispevkov, je bilo logično, da so se vedle do začetnikov – v primerjavi z drugimi revijami – bolj zadržano in selektivno. Odbirale so predvsem tiste tekste mladih avtorjev, ki so obetali drznejše ustvarjalne premike, kakršnih druge revije ne bi sprejele.

Oba kriterija: zavračanje poezije, katere (primarna) funkcija je narodotvornost z vsemi ideološkimi atributi, in zahteve po visoki estetski ravni prispevkov, tudi tistih, ki so jih pošiljali začetniki, napeljujeta na misel, da je bila uredniška politika usmerjena, podobno kot se je to dogajalo z družbeno-kritično, filozofsko, artistsko in vsemi drugimi publicistikami, s prozo in dramatikom, v oblikovanje določene makropoetike, ki bi značilno zaznamovala pesmi in pesemske cikle, objavljene v reviji. Objavljene pesmi v vseh štirih letnikih so, z redkimi izjemami, izpolnjevale omenjena kriterija.

To misel potrjuje tudi pregled vseh številke ter imen pesnikov in pesnic, ki so objavili svojo poezijo. Skozi vse letnike in številke se pojavlja nekaj imen generacije, ki je v slovensko književnost vstopila že v reviji *Beseda* in *Revija 57*, to so Dane Zajc, Venko Taufer in Gregor Strniša, ob njih so objavljali še Niko Grafenauer, Saša Vegri, Svetlana Makarovič, Jože Snoj, Marjan Kramberger; v drugem in posebej v tretjem ter četrtem letniku se jim pridružijo še Jože Olaj (1939–2008), Miroslav Košuta, Mart Ogen (pseudonim Mira Boštjančiča, 1939–1998), France Forstnerič (1933–2007) in predstavniki nastajajočih neoavangard, Braco Rotar, Franci Zagoričnik (1933–1997), Iztok Geister Plamen ter malo pred ukinitvijo še Tomaž Šalamun (1941–2014).

Nabor pesnikov in pesnic je dokaj maloštevilčen, kar potrjuje Dolganovo ugotovitev o visokih estetskih kriterijih in, dodajmo, tudi zaprtom, generacijsko zaznamovanem

objavili na drugem mestu, po začetku zadnjega dela razprave Tarasa Kermaunerja *O nekaterih problemih sodobnega gledališča* (II/12), in to celo tako, da se pesmi pričnejo na sredini strani, takoj po koncu omenjene razprave. Očitno urednika nista tvegala, da bi Kocbekov cikel postavila na izpostavljeno prvo stran številke.

krogu. Samo dvakrat so uredniki objavili skupaj več pesnikov, ki so pričeli pisati v času, ko so pričele izhajati *Perspektive* ali malo pred tem.⁶

Izraz »perspektivovska« poezija je verjetno uporaben samo pogojno, saj so bili prvi trije pesniki (Zajc, Taufer, Strniša) že oblikovane osebnosti, ki so se estetsko in idejno oblikovale v času *Besede* in *Revije 57*, njihove poetike pa so se v *Perspektivah* povsem izoblikovale; vseeno je mogoče govoriti o stičiščih med njihovimi poetikami, ki so jih opazili že sodobniki, ne le omenjeni kritiki in teoretiki, ki so objavili svoja spoznanja v *Perspektivah*, ampak tudi tisti kritiki, ki so ocenjevali literaturo *Perspektiv* kot nekaj nasprotnega idejam, ki jih je tudi v kulturo in literaturo preko svojih izpostavljenih govorcev poskušal vsiliti enopartijski režim, ki je na koncu *Perspektive* in z njimi vred *Oder 57* tudi likvidiral.

Vse omenjene razprave, Kermaunerjeva, Kosovi in Klabusovi, koreninijo v sorodnih spoznanjih. Pri tem Kermauner in Klabus svoje poglede na »perspektivovsko« poezijo in prvine njene poetike osredinjata na Daneta Zajca in Gregorja Strnišo, medtem ko Kos oblikuje širši prostor razmisleka o premikih, ki so zaznamovali slovensko poezijo prve polovice 20. stoletja, z vsemi njenimi vodilnimi smermi.⁷ Vsi trije pa v poeziji pesnikov, ki predstavljajo osrednji tok v *Perspektivah*, odkrivajo tri značilnosti, ki to poezijo ločujejo od prejšnjih generacij.

Prva značilnost je opustitev kolektivne pripadnosti in odmik od posameznika, ki nekaj velja samo, če je del tega kolektiva. Če je režim preko svojih ideologov poskušal vzdrževati kolektivistični optimizem, zagovor in slavljenje idej o revolucionarnem razrednem boju in poti v idealno, humanistično prihodnost, individualna čustva in izpovedi pa je priznaval le toliko, kolikor so bila usklajena z idejami o skupnosti, je »perspektivovska« poezija izpovedovala skoraj diametralno nasprotno ideje. Posameznik je bil vržen v tuj, mračen in krut svet, za lepimi besedami so se skrivali grozeči miti in podobe krutih in sovražnih svetov. Ta nelepi svet, ki je tako rekoč v slehernem verzu razkrival svoje rane, estetika grdega, ki se je sicer samo napovedovala, a je ni bilo mogoče odgnati, je svojo točko preloma doživela prav s poezijo Tomaža Šalamuna; k objavljenim pesmim iz zadnjega letnika je treba dodati še *Dumo 64*, pesem, ki po prepričanju slovenske literarne zgodovine dokončno prelamlja

6 To se je zgodilo v šesti številki prvega letnika, ko so na prvem mestu, pod naslovom Iz novejšje slovenske lirike, objavili pesmi Mira Boštjančiča (ki je kasneje objavljval pod psevdonimom Mart Ogen), Janeza Juvana, Jožeta Olaja, Milana Lindiča, Marijana Štrancarja, Bojana Piska, Jake Kralja, Dušana Mevlje, Milenka Bohorina, Rudija Miškota, Voda Sedeja, Francija Zagoričnika, Leona Lojka, Ivana Zorana in Miroslava Košute. Drugič se je to zgodilo v zadnji tiskani številki (36–37) četrtega letnika, ko so, spet na prvem mestu, objavili pesmi Maje Tul, Ivana Herge, Iztoka Geistra Plamna, Andreja Inkreta, Daria Benedetiča, Sevina (psevdonima ni bilo mogoče razrešiti), Aleksandra Šandrova (verjetno tudi psevdonim) in Marta Ogna.

7 Kos analizira poezijo moderne, ekspresionizma, poezijo »novokatolištva«, poezijo novoromantike in poezijo socialnega angažmaja ter sopotnike (Jože Udovič, Božo Vodusek). Pri tem ugotavlja, da nobena od naštetih smeri ni nastopala tako enotno kot generacija, ki se je oblikovala v *Besedi* in *Reviji 57*, svojo podobo pa zaokrožila v *Perspektivah*; to ne velja samo za Zajca in Strnišo, marveč tudi za Tauferja, Svetlano Makarovič in Sašo Vegri, še bolj za skupino, iz katere se bo oblikovala pesniška neoavangarda (Zagoričnik, Rotar, I. G. Plamen, posebej Šalamun). Zato lahko sklepamo, da vse tisto, kar Kermauner in Klabus pripisujeta poetiki Zajca in Strniše, velja tudi za našete pesnike.

s prešernovsko strukturo in na mesto narodotvorne funkcije poezije postavlja ironično distanco do »vrednot«, na katerih se je utemeljevala vsakokratna vladajoča ideologija.

Druga značilnost je bolj ali manj prikrito spoznanje, da so veliki zgodovinski projekti, ki jih je udejanjala ideologija razrednega boja in revolucije, mrtvi in da se neusmiljeno spreminjajo v mite, ki se vedno bolj odmikajo od resničnosti. V svet vrženi nemočni posameznik spregovori z drugačnim jezikom, če sploh še lahko kaj reče, saj v njegovih ustih ždi kepa pepela, kot se je metaforično pretresljivo izrazil Dane Zajc.

Opuščanje stalnih pesemskih oblik in uporaba svobodnega verza je tretja značilnost, ki jo najdemo pri vodilnih pesnikih *Perspektiv*, svobodni verz se vedno bolj uveljavlja tudi pri mlajših pesnikih. Edini, ki vztrajno uporablja stalne verzne oblike, je Gregor Strniša.

Če je dramatika, objavljena v *Perspektivah* (in uprizorjena na *Odru 57*), predstavlja »odprto« družbeno-kritično strukturo, katere skupni idejni imenovalec je dobil ime »perspektivovska« dramatika, potem je bila poezija idejno in estetsko bolj razpršena. Prav zaradi izrazitih avtorskih poetik, ki so jih sicer združevale podobnosti, izpostavljene v teoretičnih spisih Kermaunerja, Kosa in Klabusa, lahko izraz »perspektivovska« poezija uporabljamo samo pogojno, saj nima enakega vsebinskega in formalnega naboja kot »perspektivovska« dramatika.

Literatura

- DOLGAN, Marjan, 2004: Tri Šalamunove parodične satire in njihov kontekst. *Primerjalna književnost* XXVII/1. 25–60.
- INKRET, Andrej, 1990: *Vročja pomlad 64*. Ljubljana: Karantanija/ŠKUC Forum.
- KERMAUNER, Taras, 1960: Svet krvnikov in žrtev. *Perspektive* I/4, 5, 6. 385–395, 532–543, 688–702.
- KERMAUNER, Taras, 1988: Oder 57, ideologija in politika. Tone Partljič (ur.): *Oder 57 (Pričevanja)*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko (Knjižnica MGL, 103). 75–132.
- KERMAUNER, Taras, 1996: Epilog ali nov začetek? *Borec* XLVIII/551–552. 241–252.
- KLABUS, Vital, 1961: Slovenska književnost 1961. *Perspektive* I/15, 16, 20. 513–525, 677–685, 1153–1166.
- KLABUS, Vital, 1964: Poezija Gregorja Strniše. *Perspektive* IV/35, 36–37. 558–569, 745–761.
- KLABUS, Vital, 1996: Pričevanje o Reviji 57 in *Perspektivah*. *Borec* XLVIII/551–552. 111–136.
- KOS, Janko, 1960: Družbeno-ideološka struktura in progresivnost današnje književnosti. *Perspektive* I/3. 339–350.
- KOS, Janko, 1963, 1964: Sodobna slovenska lirika. *Perspektive* III/28–29, 30, IV/31, 33–34. 998–1006, 1175–1193, 52–72, 326–336.
- KOVAČ, Zvonko, KOZAK, Krištof Jacek, PREGELJ, Barbara (ur.), 2014: *Obzorja jezika – Obnebja jezika. Poezija Tomaža Šalamuna*. Zagreb: FF press.
- KREFT, Lev, 1998: *Zjeban od Absolutnega: perspektivovci in perspektivaši: portret skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- PIRJEVEC, Dušan, 1978: *Vprašanje o poeziji – Vprašanje naroda*. Maribor: Založba Obzorja (Znamenja, 56).
- PONIŽ, Denis, 2014: Šalamunova zgodnja poezija in pesem *Zakaj sem fašist*. Zvonko Kovač, Krištof Jacek Kozak, Barbara Pregelj (ur.): *Obzorja jezika – Obnebja jezika. Poezija Tomaža Šalamuna*. Zagreb: FF press. 79–90.
- REPE, Božo, 1990: *Obračun s Perspektivami*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.